

Lise Öğrencilerinin ‘İyi Vatandaş’ Kavramı Hakkındaki Görüşleri¹ *High School Students’ Perception of the Concept of ‘Good Citizen’*

Emin KILINÇ² ve İlker DERE³

Özet: Vatandaşlık eğitimi alanında son yıllarda ülkemizde birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda daha çok sosyal bilgiler öğretmen adayları ile ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık algı ve yeterlikleri gibi konular ele alınmıştır. Ancak lise öğrencilerinin bu konular hakkındaki düşünceleri üzerinde çok fazla çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin ‘iyi vatandaşlık’ kavramından ne anladıklarını ve iyi vatandaşlık kavramı ile ilişkili davranışlarını şekillendiren unsurları tespit etmektir.

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmış olup veriler anket yoluyla toplanmıştır. Öğrenciler Uşak il sınırları içerisinde rastlantısal kümeleme yöntemi ile seçilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 20 programında betimsel analiz, bağımsız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin en çok sosyal kaygı içerikli maddeleri iyi vatandaşın temel özellikleri arasında gördüğünü, lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışlarını şekillendirme sürecinde en çok ailelerinden ve öğretmenlerinden etkilendikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: iyi vatandaşlık, vatandaşlık eğitimi, lise

Extended Abstract

One of the main roles of education is to develop the concept of citizenship among young people in the society. Especially in the democratic societies, civic education is considered as a tool to enable young generations to know their rights and responsibilities, be active and take action within their communities. Because there can be no democracy without democratic citizens. Thus, educating students on what it means to be good citizens for the republic is one of the major goals of Turkish education. Each Turkish curriculum has at least one civic course that teaches the knowledge, skills, and values believed necessary for democratic citizenship since 1924. Therefore, students in Turkey are required to take particular civics courses.

Elementary school students take *Life Learning* courses that contain chapters about citizenship education, 6th and 7th grade students take *Social Studies* and 8th grade students take a course titled *Citizenship and Democracy Education*.

Civic education in Turkey has been extensively studied in Turkey in the past decades. While previous studies of citizenship have focused on pre-service teachers’ perception of citizenship, elementary

¹ Bu çalışma kısmen 26 - 28 Nisan 2013 tarihleri arasında Aksaray’da düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

A previous version of this paper was presented at the II. International Social Studies Education Symposium, Aksaray, 26 – 28 April 2013.

² Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, emin.kilinc@dpu.edu.tr

³ Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, ilker.dere@usak.edu.tr

and middle school students' perception of good citizenship, little in-depth research has taken place with high school students. Thus, the aim of this paper is to explain what are the qualities of good citizenship perceived by high school students in Uşak/Turkey. In this context, three research questions are tried to be answered:

1. What are the qualities of good citizenship perceived by high school students?
2. Is there a significant difference between high school students' perception of the concept of good citizen by
 - a. Gender
 - b. School type
3. What are the main elements that have effects on the development of good citizenship concept?

The researchers used quantitative survey method in this research. The data were collected by survey from high school students. The survey questionnaire consisting of two sections was constructed based on Davies, Gregory and Riley's (1999) work. The first section requested standard demographic information from high school students. The second section of the survey instrument included two tasks: 1) main characteristics of good citizen 2) elements that have effects on development on good citizenship knowledge, skills and behaviors. The participants were selected through cluster random sampling during the 2012- 2013 school year in the city of Uşak. A total of 552 high school students participated in this research. The data were analyzed through descriptive analysis, independent sample t test and one-way analysis of variance (ANOVA) in SPSS 20 statistical package program.

The result of the study showed that three distinct characteristics of good citizenship emerged from the quantitative analysis of high school students responses: 1) social concern characteristics, 2) Knowledge characteristics, 3) conservative characteristics. According to the result, high school students expressed that social concern characteristics are the most important characteristics of good citizen than other characteristics. The findings also indicated that there is a significant difference between male and female high school students on social concern characteristics. Female students more considered social concern than male students. Another findings showed that there are significant differences between school types on social concern characteristics. The results also demonstrate that there is a significant difference between male and female high school students on knowledge characteristics of good citizen. Also, there are significant differences between school types on knowledge characteristics.

Keywords: good citizenship, citizenship education, high school.

Giriş

Yeni nesillere toplumun var olan kültürünü aktarmak, onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirmek bütün politik sistemlerde eğitimin en temel hedeflerinden bir tanesi olarak algılanır. Bütün siyasi rejimler, var olan kültürün sonraki nesillere aktarılması için eğitilmiş vatandaşlara ihtiyaç duyarlar. İçinde yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş, özümsemiş ve bunu geliştirmeyi hedef edinmiş iyi vatandaşlar (Safran, 2008) yetiştirmek eğitim sistemlerinin en önemli amaçlarından biridir. Gerçekten de bir çok ülkenin eğitim programları incelenirse temel hedeflerden bir tanesinin de iyi vatandaşlar yetiştirme olduğu

görülür (Duman, Karakaya, & Yavuz, 2001). Nitekim Milli Eğitim Temel Kanununda Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında bu husus dile getirilmiştir (MEB, 2013).

Öğrencileri iyi vatandaşlar olarak yetiştirmek ve demokratik bir toplumda gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmak günümüz okullarının temel amaçlarından bir tanesidir (Galston, 2001). Okullara ilaveten yeni neslin vatandaşlık anlayışının oluşmasında ailenin, içerisinde bulunan çevrenin, kamu kurumlarının ve sivil kurumların etkisi büyüktür. Ancak yeni neslin zamanının büyük bir kısmını okulda harcadığı göz önünde tutulursa, vatandaşlık yeterliklerinin kazandırılmasında ve öğrencilerin iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmesinde okulların ne derece önemli bir rol oynadığı ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte Türkiye nüfusunun %35'inin okul çağında olduğu düşünülürse (Kavak, 2011), okul çağındaki öğrencilerin vatandaş ve iyi vatandaş kavramına yönelik algılarını belirlemenin bir gereklilik olduğu görülecektir.

Daha önce yapılan çalışmalar, vatandaşlık algılarına (Dinç, 2009; Doğanay, 2009; Yılmaz, 2009) vatandaşlık yeterliklerine (Acun, Demir, & Göz, 2010), etkin vatandaşlığa (Ersoy, 2007; İbrahimoglu, 2009, Sağlam, 2011) yoğunlaşmışken, ilgili literatürde ülkemizin nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan lise öğrencilerinin iyi vatandaş kavramı hakkındaki düşüncelerine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada lise öğrencilerinin iyi vatandaşın özellikleri hakkındaki düşünceleri belirlenmeyeve iyi vatandaşlık gelişimi üzerinde etkili olan unsurları tespit etmek amaçlanmıştır.

Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık kavramı, bugünkü tanımına ulaşana kadar pek çok aşamadan geçerek değişime uğramıştır. Toplumun tamamını ilgilendiren ve haklar konusunda eşitliği amaçlayan günümüz vatandaşlık anlayışının birçok tanımı vardır. Bazı araştırmacılar tarafından vatandaşlık, bireyin hak ve sorumluluklarını bilmesi ve toplumsal olaylara aktif bir şekilde katılması olarak tanımlanır (Barr, Barth, ve Shermis, 1977; Goodman ve Adler, 1985, Sunal ve Haas, 2005). Rapoport (2009) ise; bir bireyin vatandaş olarak adlandırılması için devletine ve içerisinde yaşadığı topluma karşı yerine getirmesi gereken birtakım sorumluluklarının olması gerektiğini, aynı zamanda bu sorumlulukları neticesinde yararlanması gereken bazı haklarının olduğunu ifade eder. Vatandaşlık, bireyin devleti ile olan ilişkisi olarak tanımlanır ve devlete bağlılık ve temel bir kimlik oluşturma gayreti olarak vatandaşlık eğitiminin merkezinde yer alır (Lawson ve Scott, 2002). Acun, Demir ve Göz (2010), 2005 yılında uygulamaya giren ilköğretim program ile birlikte vatandaşlık eğitiminin sadece devletin ihtiyaç duyduğu iyi bir vatandaş yetiştirme gayretinden “yaratıcı, eleştirel düşünen, katılımcı, işbirliği içinde çalışabilen, empati becerisine sahip,

çevresine duyarlı bireyler yetiştirme” (p. 109) gayretine dönüştüğünü ifade etmektedirler. Yukarıdaki tanımlarda da görüleceği üzere araştırmacılar tarafından vatandaşlık kavramı tanımlanmakta, zaman zaman da iyi vatandaş kavramı ön plana çıkmaktadır. Ancak genellikle iyi vatandaş kavramı açıkça tanımlanmayarak okurların anlayışına bırakılmaktadır.

Literatürde ilkökul öğrencilerinin “iyi vatandaş” hakkındaki görüşlerine (O’Brien ve Smith, 2011), taşradaki öğrencilerin “iyi vatandaş” hakkındaki düşüncelerine (Martin ve Chiodo, 2007), vatandaşlık algısına (Dinç, 2009; Doğanay, 2009; İbrahimoglu, 2009; Sağlam, 2011) ve öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına (Ersoy, 2007) yönelik çalışmaların yer aldığı görülmektedir. İlgili literatürde doğrudan lise öğrencilerinin iyi vatandaş hakkındaki düşüncelerini konu alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin iyi vatandaşlık kavramına ilişkin düşüncelerini ortaya koymak ve lise öğrencilerinin iyi vatandaşlık gelişimi üzerinde etkili olan unsurları tespit etmektir. Araştırma ile aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencileri tarafından algılanan iyi vatandaşlık kavramının temel nitelikleri nelerdir?
2. Lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili algıları
 - a. Cinsiyete
 - b. Okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin iyi vatandaşlık gelişimi üzerinde etkili olan unsurlar hakkındaki düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yöntemi hâlihazırda mevcut olan veya geçmişte olmuş bir durumu olduğu şekliyle betimleyen bir çalışma yöntemidir (Gay, Mills ve Airasian, 2006; Karasar, 2008). Dolayısıyla bu çalışmada temel olarak lise öğrencilerinin görüşlerinden hareketle iyi vatandaş hakkındaki algılar incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Uşak ili merkezinde bulunan üç lisede eğitim gören toplam 552 lise öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmaya katılan öğrenciler, Uşak ili içerisinde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden rastlantısal kümeleme yöntemi ile seçilmişlerdir. Evrenin çok geniş olması ve farklı coğrafi alanlara

ayrılması durumunda evreni oluşturan bireylere ulaşmak zor olabilir. Bu nedenle küme örnekleme yöntemlerine başvurmak daha pratiktir (Gay, Mills ve Airasian, 2006).

Lise öğrencilerinin cinsiyetine, okul çeşidine ve sınıflarına ilişkin betimsel veriler tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	358	64.9
Bayan	194	35.1
Toplam	552	100

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların 358’i (% 64.9) erkek iken 194’ü (%35.1) bayanlardan oluşmaktadır. Erkek öğrencilerin bayan öğrencilere oranla daha fazla olmasının temel nedeni rastlantısal kümeleme yöntemi kullanılarak yapılan örneklem seçiminde Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin araştırmaya katılması olduğu söylenebilir.

Tablo 2’de katılımcıların okul türüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların 188’i (%34.1) Fen Lisesi öğrencisi, 165’i (29.9) Anadolu Lisesi ve 199’u (36.1) Endüstri Meslek Lisesi öğrencisidir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Okul Türüne İlişkin Bilgiler

Okul Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Fen Lisesi	188	34.1
Anadolu Lisesi	165	29.9
EML	199	36
Toplam	552	100

Katılımcıların devam ettikleri sınıflara ait bilgiler Tablo 3’te verilmiştir. Bu bilgilere göre katılımcıların 133’ü (% 24.1) 9. Sınıfa, 138’i (% 25) 10. Sınıfa, 135’i (% 24.5) 11.sınıfa ve 146’sı (% 26.4) 12. sınıfa devam etmektedirler.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Sınıflarına İlişkin Bilgiler

Sınıf	Frekans (f)	Yüzde (%)
--------------	--------------------	------------------

9. Sınıf	133	24.1
10. Sınıf	138	25.0
11. Sınıf	135	24.5
12. Sınıf	146	26.4
Toplam	552	100

Veri Toplama Aracı

Liselerde eğitim gören öğrencilerin iyi vatandaş algılarını incelemek amacıyla öğrencilerin görüşlerinin alınmasına yönelik veriler, Davies, Gregory ve Riley (1999) tarafından kullanılan Vatandaşlık Anketinden (Citizenship Questionnaire) esinlenerek hazırlanan bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama aracı Likert ölçeğine göre hazırlanmış olup soldan sağa “1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde sıralanmıştır. Ölçek öncelikle araştırmacılar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra yeniden İngilizceye çevrilerek çevirinin niteliği test edilmiştir. Çeviri yapıldıktan sonra 4 farklı alan uzmanına incelenerek dil ve kapsam bakımından kontrol ettirilmiştir. Bu uzmanlar tarafından yapılan öneriler sonucunda orijinal ölçekte bulunan iki kısım çıkarılmış, mevcut maddelere altı madde daha eklenerek ve bazı değişiklikler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir. Yapılan düzenlemeler sonucunda ölçek, iki bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölüm katılımcıların demografik bilgilerini içeren beş maddeden oluşmakta, ikinci bölüm ise iyi vatandaş kavramı ile ilgili algıları içeren 25 maddeden oluşmaktadır. İkinci bölüm, iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri ile ilgili 15 madde ile vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışları şekillendirmede etkili unsurlarla ilgili 10 maddeden meydana gelmektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için pilot çalışma yapılmış ve ölçeğin Cronbach alfa iç güvenirlik katsayılarının, iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri ile ilgili kısmı için .80, vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışları şekillendirmede etkili unsurlarla ilgili kısmı için ise .74 olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanması

Veriler 2012-2013 eğitim öğretim yılında Uşak ilinde rastlantısal kümeleme yöntemi ile belirlenen 3 lisede öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerine gönüllülük esasına göre uygulanan anket sonucunda toplanmıştır. Katılımcılara anket uygulanmadan önce ankete isteyenlerin katılacakları, elde edilen verilerin bilimsel amaçla

kullanılacağı ve araştırmacılar tarafından saklı tutulacağı ve kesinlikle isimlerin belirtilmeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca ankette anlaşılmayan bölümlerin olması durumunda katılımcıların araştırmacıdan bilgi alabilmesi için anketin uygulanması sırasında araştırmacılarından bir tanesi sınıflarda hazır bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamında elde edilen veriler SPSS 20 programı aracılığıyla betimsel analiz, bağımsız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yardımıyla çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan çalışmada toplam 552 anket incelenerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Birinci Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Bu bölümde, lise öğrencilerinin iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri ile ilgili görüşleri toplam puanlarının cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Katılımcılardan toplanan veriler analiz edildiğinde verilerin üç ana kategoride toplandığı gözlenmiştir.

- Sosyal kaygı temelli özellikler: Toplumsal değerlere saygı, başkalarının iyiliğini düşünme, sorumluluk duygusu, farklılıklara saygı.
- Bilgi temelli özellikler: Devletin yönetim ve işleyişi, siyaset ve farklı toplumların tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olma
- Muhafazakarlık temelli özellikler: Otoriteye itaat ve toplum kurallarına dikkat etme.

Yapılan faktör analizi sonrasında 15 maddelik veri toplama aracından iyi vatandaşın belirgin özelliklerine ait 13 madde farklı faktörleri belirlemek için analiz edilmiştir. Analizlerin sonucunda üç faktör ortaya çıkmıştır. Birden çok faktörle ilişkili olan iki madde ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde lise öğrencilerinin iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri arasında sosyal kaygı temelli özellikleri diğer özelliklere göre daha önemli buldukları ortaya çıkmaktadır. Bilgi temelli özellikler ise ikinci önemli faktör olarak görülmektedir. Son olarak ise muhafazakârlık özellikli maddeler gelmektedir.

Tablo 4. İyi Vatandaşın Vazgeçilmez Özelliklerine İlişkin 13 Maddenin Faktörleri ve Aritmetik Ortalama Değerleri

Faktör	N	\bar{X}	S
Sosyal kaygı temelli özellikler	552	4.22	.79
Bilgi temelli özellikler	552	3.78	1.15
Muhafazakârlık temelli özellikler	552	3.69	1.71

Tablo 5. İyi Vatandaşın Vazgeçilmez Özelliklerine İlişkin 13 Maddenin Faktör Yükleri

Madde	Faktör Yüğü
<i>Faktör 1: Sosyal kaygı temelli özellikler</i>	
Toplumsal konularda sorumluluk alır.	.795
Toplumsal değerlere saygı gösterir.	.545
Başkalarının iyiliğini düşünür.	.562
Vatanseverdir.	.573
Ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirir.	.562
Toplumdaki farklılıklara saygı gösterir.	.523
Temel insan haklarına saygılıdır.	.835
Güvenilirdir.	.616
<i>Faktör 2: Bilgi temelli özellikler</i>	
Devletin yönetimi ve işleyişi ile ilgili bilgi sahibidir.	.866
Dünya toplumları hakkında bilgi sahibidir.	.890
Politik konular hakkında başkaları ile tartışır.	.888
<i>Faktör 3: Muhafazakârlık temelli özellikler</i>	
Davranışlarında ahlak kurallarına dikkat eder.	.884
İdarecilerine itaat eder.	.951

Katılımcıların iyi vatandaşın temel özellikleri ile ilgili her bir soruya verdiği cevapların ortalaması, frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların İyi Vatandaşın Vazgeçilmez Özelliklerine İlişkin Yüzde, Frekans ve Aritmetik Ortalama Değerleri

No	Ortamlar	\bar{X}	İyi Vatandaşın Vazgeçilmez Özellikleri									
			1		2		3		4		5	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%

1	İyi bir vatandaş güncel olaylar hakkında bilgi sahibidir.	4,13	32	5,8	22	4,0	44	8,0	235	42,6	218	39,5
2	Toplumsal konularda sorumluluk alır.	4,16	18	3,3	14	2,5	56	10,1	254	46,0	208	37,7
3	Toplumsal değerlere saygı gösterir.	4,34	20	3,6	19	3,4	32	5,8	162	29,3	313	56,7
4	Başkalarının iyiliğini düşünür.	4,03	22	4	23	4,2	78	14,1	223	40,4	206	37,3
5	Davranışlarında ahlak kurallarına dikkat eder.	4,36	20	3,6	20	3,6	48	8,7	206	37,3	248	44,9
6	İdarecilerine itaat eder.	3,03	84	15,2	88	15,9	160	29,0	165	29,9	53	9,6
7	Kendisini ilgilendiren uygulama ve politikaları sorgular.	3,91	16	2,9	30	5,4	118	21,4	209	37,9	177	32,1
8	Devletin yönetimi ve işleyişi ile ilgili bilgi sahibidir	3,98	16	2,9	35	6,3	96	17,4	229	41,5	175	31,7
9	Vatanseverdir.	4,44	21	3,8	11	2,0	28	5,1	132	23,9	350	63,4
10	Ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirir.	4,26	23	4,2	18	3,3	38	6,9	186	33,7	287	52,0

11	Dünya toplumları hakkında bilgi sahibidir.	3,83	15	2,7	35	6,3	156	28,3	216	39,1	128	23,2
12	Toplumdaki farklılıklara saygı gösterir.	4,07	24	4,3	25	4,5	58	10,5	224	40,6	219	39,7
13	Temel insan haklarına saygılıdır.	4,29	18	3,3	24	4,3	46	8,3	189	34,2	269	48,7
14	Politik konular hakkında başkaları ile tartışır.	3,51	33	6,0	49	8,9	184	33,3	170	30,8	112	20,3
15	Güvenilirdir.	4,21	22	4,0	17	3,1	68	12,3	159	28,8	285	51,6

Tablo 6 incelendiğinde lise öğrencilerinin iyi vatandaşın vazgeçilmez özelliği olarak en çok sosyal kaygı temelli özellikleri seçtikleri görülecektir. Sosyal kaygı temelli özelliklerden “vatanseverdir” maddesi ($\bar{X} = 4.44$) en öncelikli özellik, ikinci olarak “davranışlarında ahlak kurallarına dikkat eder” ($\bar{X} = 4.36$) ve üçüncü olarak “toplumsal değerlere saygı gösterir” ($\bar{X} = 4.34$) maddelerini seçtikleri tespit edilmiştir. Buna karşılık lise öğrencilerinin iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri arasında en az “idarecilerine itaat eder” maddesini ($\bar{X} = 3.03$) sonra “dünya toplumları hakkında bilgi sahibidir” maddesini ($\bar{X} = 3.83$) ve “kendisini ilgilendiren uygulama ve politikaları sorgular” maddesini ($\bar{X} = 3.91$), maddelerini seçtikleri görülmüştür. Bu bulgu, katılımcıların M. Kemal Atatürk’ün teşvikiyle Afet İnan tarafından 1930 yılında yayınlanan *Vatandaş için Medeni Bilgiler* kitabında ifade edilen vatandaş kriterleri ile uyum gösterdiği görülmektedir. Yani iyi bir vatandaş vatanına bağlı ve toplumsal değerleri haiz bireylerdir. Diğer taraftan başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde bireylere küresel vatandaşlık anlayışı kazandırılmaya çalışılırken Türkiye’de hala geleneksel vatandaşlık anlayışının etkisini sürdürdüğü söylenebilir. Lise öğrencilerinin “dünya toplumları hakkında bilgi

sahibidir” maddesini iyi vatandaşın özellikleri arasında pek görmemesi, öğrencilerin hala ulusal çapta bir vatandaşlık algısına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

İkinci Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Bu çalışmanın ikinci probleminde lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili algılarının cinsiyet ve okul çeşitleri açısından farklılaşması incelenmiştir. Bu amaçla bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların İyi Vatandaşın Sosyal Kaygı Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı için t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Erkek	341	4.05	.81	524	6.81	.000
Bayan	185	4.52	.64			

Lise öğrencilerinin iyi vatandaşın sosyal kaygı temelli özelliklerine ilişkin görüşlerinde erkek öğrencilerle bayan öğrenciler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için erkek ve bayan lise öğrencilerinin görüşleri bağımsız gruplar için t testi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucuna göre bayan öğrencilerin sosyal kaygı temelli özellikleri (\bar{X} bayan = 4.52) erkek öğrencilere göre (\bar{X} erkek = 4.05) daha öncelikli buldukları ve iki grup arasında bayan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu ($t(524) = 6.81, p < .000$) tespit edilmiştir. Ayrıca etki büyüklüğü de hesaplanmış ($d = .64$) ve bu hesaplama sonunda orta düzeyde (Cohen, 1992) bir etki bulunmuştur. Bu sonuca göre bayan öğrenciler erkek öğrencilere nispeten iyi vatandaşın temel özellikleri arasında sosyal kaygı temelli özellikleri daha çok vurguladıkları görülmüştür.

Tablo 8. Katılımcıların İyi Vatandaşın Sosyal Kaygı Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	26.61	2	13.30	23.07	.000	F=A>

Grupları içi	302.13	524	.577	EML
Toplam	328.75	526		

Farklı okul türlerinden gelen 552 kişilik bir öğrenci grubunun iyi vatandaşın sosyal kaygı temelli özellikleri ile ilgili algıları arasında fark olup olmadığını sınamak için eğitim aldıkları okul türlerine göre oluşturulan grupların sosyal kaygı temelli özelliklere ilişkin algılarının ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve test sonunda Fen lisesinden eğitim gören öğrencilerle ($\bar{X} = 4.44$) Anadolu lisesinden eğitim gören öğrenciler ($\bar{X} = 4.32$) arasında anlamlı bir farkın olmadığı; buna karşın bu iki okul türünde eğitim gören öğrencilerle Endüstri Meslek Lisesinde eğitim gören öğrenciler ($\bar{X} = 3.92$) arasında anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($F(2-524) = 23.07, p < .000$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = .08$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, ($F = A > EML$) Fen ve Anadolu liseleri arasında herhangi bir farkın olmadığı, anlamlı farkın bu iki okul ile Endüstri Meslek Lisesi puanları arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 9. Katılımcıların İyi Vatandaşın Bilgi Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı için t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Erkek	356	3.67	.93	545	2.79	.005
Bayan	191	3.96	1.48			

Lise öğrencilerinin iyi vatandaşın bilgi temelli özelliklerine ilişkin görüşlerinde erkek öğrencilerle bayan öğrenciler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için erkek ve bayan lise öğrencilerinin görüşleri bağımsız gruplar için t testi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucuna göre bayan öğrencilerin bilgi temelli özellikleri (\bar{X} bayan = 3.96) erkek öğrencilere göre (\bar{X} erkek = 3.67) daha öncelikli buldukları ve iki grup arasında bayan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu ($t(545) = 2.78, p < .01$) tespit edilmiştir. Ayrıca etki büyüklüğü de hesaplanmış ($d = .24$) ve bu hesaplama sonunda az düzeyde (Cohen, 1992) bir etki bulunmuştur. Bu sonuca göre bayan öğrencilerle erkek öğrencilere arasında iyi vatandaşın bilgi temelli özellikleri konusundaki düşüncelerinde

anlamli bir fark olduğu fakat bu farkın örneklem büyüklüğünden kaynaklanıyor olabileceği tespit edilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların İyi Vatandaşın Bilgi Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamli Fark
Gruplararası	25.10	2	12.55	9.65	.000	F > EML
Gruplarıçi	708.93	545	1.30			
Toplam	734.02	547				

Farklı okul türlerinden gelen 552 kişilik bir öğrenci grubunun iyi vatandaşın bilgi temelli özellikleri ile ilgili algıları arasında fark olup olmadığını sınamak için eğitim aldıkları okul türlerine göre oluşturulan grupların bilgi temelli özelliklere ilişkin algılarının ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve test sonunda Fen lisesinden eğitim gören öğrencilerle ($\bar{X} = 4.03$) Anadolu lisesinden eğitim gören öğrenciler ($\bar{X} = 3.79$) arasında anlamlı bir farkın olmadığı; buna karşın bu Fen lisesinde eğitim gören öğrencilerle Endüstri Meslek Lisesinde eğitim gören öğrenciler ($\bar{X} = 3.52$) arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($F(2-545) = 9.65$, $p < .000$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = .03$) bu farkın az düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın ($F > EML$) Fen lisesi ile Endüstri Meslek Lisesi puanları arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 11. Katılımcıların İyi Vatandaşın Muhafazakârlık Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı için t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Erkek	349	3.62	1.59	539	1.28	.201
Bayan	192	3.82	1.91			

Lise öğrencilerinin iyi vatandaşın muhafazakârlık temelli özelliklerine ilişkin görüşlerinde erkek öğrencilerle bayan öğrenciler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için erkek ve bayan lise öğrencilerinin görüşleri bağımsız gruplar

için t testi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucuna göre bayan öğrencilerin bilgi temelli özellikler ile ilgili görüşleri (\bar{X} bayan = 3.82) ile erkek öğrencilerin görüşleri (\bar{X} erkek = 3.62) arasında herhangi bir anlamlı bir fark olmadığı ($t(539) = 2.78, p > .05$) tespit edilmiştir. Bu bulgu cinsiyetin öğrencilerin iyi vatandaşın muhafazakarlık temelli özellikleri hakkında farklı düşünmediklerini göstermektedir.

Tablo 12. Katılımcıların İyi Vatandaşın Muhafazakarlık Temelli Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1.55	2	.78	.264	.768	
Gruplarıçi	1587.49	539	2.95			
Toplam	1589.04	541				

Farklı okul türlerinden gelen 552 kişilik bir öğrenci grubunun iyi vatandaşın muhafazakarlık temelli özellikleri ile ilgili algıları arasında fark olup olmadığını sınamak için eğitim aldıkları okul türlerine göre oluşturulan grupların bilgi temelli özelliklere ilişkin algılarının ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve test sonunda okul türlerine göre öğrenci görüşlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(2-539) = .264, p > .05$). Bu sonuca göre lise öğrencilerinin iyi vatandaşın muhafazakarlık temelli özellikleri hakkındaki görüşlerinin şekillenmesinde eğitim aldıkları okul türlerinin tek başına belirgin bir unsur olmadığı, başka bir ifadeyle okul türünün lise öğrencilerinin iyi vatandaşın muhafazakarlık temelli özellikleri ile ilgili görüşlerini etkilemediği ifade edilebilir.

Üçüncü Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Bu çalışmanın üçüncü problemde lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışlarını şekillendirmede etkili olan unsurlar hakkındaki düşünceleri incelenmiştir.

Tablo 13. Katılımcıların İyi Vatandaşlıkla İlgili Bilgi Edinme, Değer Kazanma Ve Davranışları Şekillendirmede Etkili Olan Unsurlar Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde, Frekans ve Aritmetik Ortalama Değerleri

No	Ortamlar	\bar{X}	İyi Vatandaşlık Gelişimi Üzerinde Etkili Unsurlar									
			1		2		3		4		5	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Ailem (Anne ve Baba)	4.42	31	5.6	17	3.1	20	3.6	15	27.4	33	60.1
2	Arkadaşlarım	3.85	31	5.6	40	7.2	58	10.5	27	49.1	15	27.4
3	Kardeşlerim	3.92	36	6.5	35	6.3	75	13.6	19	34.6	21	38.2
4	Akrabalarım	3.46	52	9.4	68	12.3	107	19.4	21	39.3	10	18.5
5	Öğretmenlerim	3.78	43	7.8	47	8.5	91	16.5	21	38.8	15	27.5
6	Dini liderler	2.98	10	18.4	84	15.2	158	28.6	12	22.1	79	14.3
7	Televizyon	3.25	67	12.1	86	15.6	123	22.3	19	34.6	83	15
8	İnternet	3.49	55	10	68	12.3	101	18.3	20	36.8	12	22.1
9	Okul idarecileri	2.82	12	21.0	103	18.7	144	26.1	12	21.7	61	11.1
10	Ders dışı faaliyetler	3.58	56	10.1	53	9.6	103	18.7	19	35.1	14	26.1

Tablo 13 incelendiğinde lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışları şekillendirmede etkili olan unsurlardan ailelerini ($\bar{X} = 4.43$), kardeşlerini ($\bar{X} = 3.92$), arkadaşlarını ($\bar{X} = 3.85$) ve öğretmenlerini en önemli unsurlar olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın okul idarecilerini ($\bar{X} = 2.82$), dini liderleri ($\bar{X} = 2.98$), televizyonu ($\bar{X} = 3.25$) ve akrabalarını bu süreçte kendi fikirlerini çok etkilemediklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre öğrencilerin iyi vatandaşlıkla ilgili algıları büyük ölçüde yakın çevresi tarafından şekillenirken, ne yazık ki

okul paydaşlarının en önemli unsurlarından bir tanesi olan okul yönetimi ise öğrenciler tarafından en zayıf unsur olarak tanımlanmıştır. Ayrıca lise öğrencileri iyi vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışları şekillendirmede interneti ($\bar{X} = 3.49$) televizyona ($\bar{X} = 3.25$) nispetle daha etkili bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda öğrencileri iyi birer vatandaş olarak yetiştirmede internetin aktif olarak kullanımının önemini de göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda aşağıda açıklanan sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun iyi vatandaşlık algılarının temelde sosyal kaygı içerikli özellikler boyutuna odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda lise öğrenciler daha çok iyi vatandaşın vatanını sevmesi gerektiği, davranışlarında ahlak kurallarına dikkat etmesi ve toplumsal değerlere karşı saygılı olması gerektiğini iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri olduğunu vurgulamışlardır. Buna karşın, bilgi temelli özelliklerin sosyal kaygı temelli özelliklere nispetle lise öğrencileri tarafından iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri sıralanırken ikinci planda kaldıkları gözlenmiştir. Öğrencilerin eleştirel bakış açısına sahip olmaları ve demokratik katılımı sergileme adına kendilerini ilgilendiren konularla ilgili karar ve uygulamaları sorgulamalarının öğrencilere kazandırılmak istenmesine karşın ankette yer alan kendini ilgilendiren politik uygulama ve kararları sorgulaması maddesinin en az seçilen maddelerden bir tanesi olması düşündürücüdür. Buna ek olarak küreselleşen bir dünyada, gelişmelere paralel olarak küresel çapta yaşlılarıyla rekabet edebilecek bilgi, değer ve becerilerle donatılmış bir gençlik yetiştirme bir çok ülkede eğitim politikaları içerisinde yer alırken, araştırma sonuçlarının gösterdiği veriler sonucunda lise öğrencilerinin vatandaşlık algısını hala ulusal boyutta algıladıkları ve dünya toplumları hakkında bilgi sahibi olmayı iyi vatandaşlıkla çok ilişkilendirmedikleri ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bulgular, bayan öğrencilerin erkek öğrencilere nispeten sosyal kaygı içerikli konularda daha hassas olduklarını ve iyi vatandaş tanımlarken sosyal kaygı içerikli maddeleri erkek öğrencilere nispeten daha çok vurguladıklarını ortaya koymaktadır. Bilgi temelli ve muhafazakarlık temelli özelliklerde cinsiyetin belirleyici bir özellik olmadığı da araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan bir tanesidir.

Bulgular ayrıca okul türlerine göre lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili algılarında farklılıklar olduğunu da göstermektedir. Nitekim Fen Lisesi öğrencilerinin sosyal kaygı ve bilgi temelli özelliklerin iyi vatandaşın vazgeçilmez özellikleri arasında

bulduğunu Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha önemli buldukları araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Muhafazakarlık temelli özelliklerin iyi vatandaşın vazgeçilmez özelliklerinden olduğu konusunda ise her üç okul türünde öğrenim gören öğrenciler hemfikirlerdir.

Son olarak lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışları şekillendirmede etkili olan unsurlar arasında en çok aile (anne-baba) ve kardeşlerini gördüklerini; bu iki unsurdan sonra ise öğretmenlerin lise öğrencilerinin iyi vatandaşlıkla ilgili algılarını etkiledikleri de araştırma sonucunda ulaşılan diğer bir sonuçtur. Ayrıca okul paydaşlarının en temel halkalarından birisi olan okul idaresinin öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışlarının şekillendirme sürecinde en az etkili unsur olarak belirtilmesi düşündürücüdür. Bu süreç içerisinde ayrıca televizyonun en az etkili unsurlardan bir tanesi olarak ifade edilmesi de yine önemli bir sonuçtur. Öğrencilerin televizyon yerine interneti daha etkili bulması vatandaşlık eğitimi alanında internet ve sosyal medyanın daha etkin bir şekilde kullanılması gerektiğini göstermektedir.

Yukarıda ifade edilen sonuçlar ışığında yapılabilecek öneriler ise şu şekilde ifade edilebilir. Öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışlarının şekillendirme sürecinde onlara daha çok yardımcı olabilmek adına öğrenci velileri ortaöğretim kurumlarında seçmeli ders olarak okutulacak İnsan Hakları ve Demokrasi dersi hakkında yeteri kadar bilgilendirilmelidirler. Ayrıca öğrenciler tarafından vatandaşlıkla ilgili yukarıda bahsedilen süreçte en az etkili unsur olarak görülen okul idarecileri de bu konu hakkında hizmet içi eğitim seminerleri vasıtasıyla bilgilendirilmeli ve öğrencilerle yapılacak etkinliklerde aktif bir şekilde rol almalıdırlar. Öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili bilgi edinme, değer kazanma ve davranışlarını şekillendirme sürecinde zamanın şartları göz önünde tutularak internet ve sosyal medya aktif şekilde kullanılmalıdır. Liselerde sadece seçmeli bir ders olan İnsan Hakları ve Demokrasi dersi ile yetinilmeyip, okullarda demokratik okul kültürü oluşturulmalı ve bu kültürün yerleşmesi için okulun tüm paydaşlarının aktif bir şekilde rol alacağı etkinlikler planlanmalıdır.

Kaynaklar/References

- Acun, İ., Demir, M., & Göz, N. L. (2010). Öğretmen adaylarının vatandaşlık yeterlikleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Journal of Social Studies Education Research, 1(1)*, 107-123.
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies*. Arlington, VA: National Council for the Social Studies.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin, 112*, 155-159.
- Davies, I., Gregory, I. ve Riley, S. C. (1999). *Good citizenship and educational provision*. London: Falmer Press.
- Dinç, E. (2009). Öğretmen adaylarının Avrupa ve Avrupa vatandaşlığı hakkındaki görüşleri. A. Şişman ve diğerleri (Eds.), *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (s. 201-207). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Doğanay, A. (2009). Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi. A. Şişman ve diğerleri (Eds.), *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (s. 28-44). Uşak: Uşak Üniversitesi
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2009). Lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarına etki eden faktörlerin analizi. A. Şişman ve diğerleri (Eds.), *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (s. 45-62). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Duman, T., Karakaya, Y., & Yavuz, N. (2001). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ersoy, A. F. (2007). Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Yayımlanmamış doktora tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Galston, W. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual Review of Political Science, 4*, 217-234.
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. (2006). *Educational research: Competencies for analysis and application* (8th. ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Goodman, J. & Adler, S. (1985). Becoming an elementary social studies teacher: A study of perspectives. *Theory and Research in Social Education, 13(2)*, 1-20.
- İbrahimoğlu, Z. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının etkin vatandaş tanımları ve etkin vatandaş yetiştirmede sosyal bilgiler dersine yükledikleri rol. A. Şişman ve

- diğerleri (Eds.), *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve VatandaşlıkEğitimi Sempozyumu Bildirileri* (s. 436-442). Uşak: UşakÜniversitesi.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yay.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye'de yükseköğretim görünümü ve geleceğe bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 55-58.
- Lawson, H., & Scott, D. (2002). Introduction. In H. Lawson & D. Scott (Eds.), *Citizenship education and the curriculum* (pp. 1-6). Westport: Ablex.
- Martin, L. A., & Chiodo, J. J. (2007). Good citizenship: What students in rural schools have to say about it. *Theory and Research in Social Education*, 35(1), 112-134.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>
- O'Brien, J. L., & Smith, J. M. (2011). Elementary education students' perceptions of good citizenship. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(1), 21-36.
- Rapoport, A. (2009). A forgotten concept: Global citizenship education and state social studies standards. *Journal of Social Studies Research* 33(1), 75-93.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Eds.), *Özel ÖğretimYöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemYayınları.
- Sağlam, H. İ. (2011). Öğretmen adaylarının etkili vatandaşlık yeterlik düzeyleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 39-50.
- Sunal, C. S., & Haas, M. E. (2005). *Social studies for the elementary and middle grades: A constructivist approach*. Boston: Pearson.
- Yılmaz, K. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin temel vatandaşlık kavramlarına ilişkin algıları. A. Şişman ve diğerleri (Eds.), *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitim Sempozyumu Bildirileri* (s. 291-297). Uşak: Uşak Üniversitesi.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN “İYİ VATANDAŞ” HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKETİ

Kıymetli Öğrenciler,

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin “iyi vatandaş” hakkındaki düşüncelerini belirlemektir. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan; ikinci bölüm ise “iyi vatandaş” hakkındaki görüş ve düşüncelerinizi belirleme amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmaktadır.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir.

Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde kişisel özelliklerinize ilişkin sorular bulunmaktadır. Lütfen ilgili maddenin karşısındaki seçeneklerden birinetik (✓)koyarak cevaplandırınız.

Cinsiyet	Bayan()	Erkek()				
Mezuniyet Durumu	1.sınıf ()	2. Sınıf ()	3. Sınıf ()		4. Sınıf ()	
Yaş Grubu	13 ()	14 ()	15 ()	16 ()	17 ()	18+ ()
AnneEğitim Durumu	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Önlisans ()	Lisans ()	Lisansüstü ()
BabaEğitim Durumu	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Önlisans ()	Lisans ()	Lisansüstü ()

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde “iyi vatandaş” kavramına ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir.

Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda;

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum,

Seçeneklerinden birini tik (✓) koyarak cevaplandırınız.

A. Aşağıdaki nitelikler “iyi bir vatandaş”ın vazgeçilmez özellikleridir						
SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	İyi bir vatandaş güncel olaylar hakkında bilgi sahibidir.					
2	Toplumsal konularda sorumluluk alır.					
3	Toplumsal değerlere saygı gösterir.					
4	Başkalarının iyiliğini düşünür.					
5	Davranışlarında ahlak kurallarına dikkat eder.					
6	İdarecilerine itaat eder.					
7	Kendisini ilgilendiren uygulama ve politikaları sorgular.					
8	Devletin yönetimi ve işleyişi ile ilgili bilgi sahibidir.					
9	Vatanseverdir.					
10	Ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirir.					
11	Dünya toplumları hakkında bilgi sahibidir.					
12	Toplumdaki farklılıklara saygı gösterir.					

13	Temel insan haklarına saygılıdır.					
14	Politik konular hakkında başkaları ile tartışır.					
15	Güvenilirdir.					
B. Aşağıdakiler vatandaşlıkla ilgili bilgi edinmeme, değer kazanmama ve						
SORU NO	SORULAR	Kesinlikle	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle
16	Ailem (Anne ve Baba)					
17	Arkadaşlarım					
18	Kardeşlerim					
19	Akrabalarım					
20	Öğretmenlerim					
21	Dini liderler					
22	Televizyon					
23	İnternet					
24	Okul idarecileri					
25	Ders dışı faaliyetler					